

Medya Etiği ve Özdenetim Bağlamında Yerel Medyayla İlgili Basın Konseyi Kararlarının Değerlendirilmesi

*Evaluating Press Council's Decisions Related to Local Media in the Context of
Media Ethics and Self Regulatory*

Vedat DEMİR

Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakóltesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Özet

Medya, günümüzde kamuoyunun oluşumunda ve yönlendirilmesinde, siyasal, ekonomik ve sosyal yapının değişimindeki en önemli güç olarak etkisini sürdürmektedir. Küreselleşme vakiasının dünyanın en ücra köşelerini etkisi altına aldığı bir dönemde, merkezîyetçilik zayıflamakta bu şartlarda demokratikleşme ve yerelin önemi daha da artmaktadır.

Bu çerçevede gazetesikle, televizyonuyla yerel medya günümüzde demokratik hayatın en önemli unsurlarından biri olmaya ve her zamankinden daha fazla önem kazanmaya devam etmektedir. Yerel medyanın kendi işlevlerini yerine getirebilmesi ve etkinliğini artırabilmesi açısından etik ve özdenetim kavramları önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, yerel medyada etik bağlamında Türkiye'de bir meslek özdenetim kuruluşu olan Basın Konseyi'nin kararları incelenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Yerel basın, medya etiği, özdenetim.

Abstract

Media continues to hold its power in the formation and leading of the public opinion and also in the change of political economic and social structures. In present conditions where the concept of globalization is influencing every place of the world and where centralism is weakening, democratization and localization is gaining importance.

Within this framework the local media with its newspaper and television continues to be the most important factor of democratic life. Concepts such as ethics and self inspection are also in necessary factor for the local media to implement its function and increase its affectability. This article will elaborate on the decisions of the Press Council with respect to ethical considerations within the local media.

Key words: Local press, media ethics, self regulatory

1. Giriş

Geçtiğimiz yüzyılın başlangıcında tek iletişim aracı olan gazete, yeni yüzyılda karşısında daha hızlı ve etkili haber iletmeye imkânlarına sahip sinema, radyo, televizyon ve internetle rekabet etmek zorunda kalmaktadır. Medya, günümüzde kamuoyunun oluşumunda ve yönlendirilmesinde, siyasal, ekonomik ve sosyal yapının değişimindeki en önemli güç olarak etkisini sürdürmektedir.

Küreselleşme vakiasının dünyanın en ücra köşelerini etkisi altına aldığı bir dönemde, merkezîyetçilik zayıflamakta bu şartlarda demokratikleşme ve yerelin önemi daha da artmaktadır. Küreselleşmenin olumsuz etkilerini azaltma konusunda da yerel medya önemli rol oynamaktadır.

Bu çerçevede gazetesiyle, televizyonuyla yerel medya; günümüzde demokratik hayatın en önemli unsurlarından biri olmaya ve her zamankinden daha fazla önem kazanmaya devam etmektedir. Yerel medyanın kendi işlevlerini yerine getirebilmesi ve etkinliğini artırabilmesi açısından etik ve özdenetim kavramları önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada, yerel medyada etik bağlamında ülkemizdeki meslek örgütü ve özdenetim kuruluşu olan Basın Konseyi'nin kararları incelenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Medyada Etik ve Özdenetim Kavramları

Tarihine göz attığımızda, gazetenin ilk çıktığı günden itibaren, önemli bir güç olarak bizatihi medyanın kendisinin önemli bir tartışma konusu olduğunu görürüz. Bunun sebebi, medyanın hem iktidarlar hem de toplumlar üzerindeki önemli gücüdür. Mülkiyet yapıları ve bu gücü ellerinde tutanların kullanma biçimi tartışmanın temelini oluşturmuştur.

Demokratik rejimin vazgeçilmez bir ögesi olan ve bir kamu görevi yapan medyanın, basın aleyhine yasal düzenlemeler yapmak isteyen siyasi iktidarların ve devletin baskı ve sansüründen korunması gerektiği gibi, kendi yapısından kaynaklanan ve basının itibarını sarsan, temel işlevlerini yerine getirmesine mani olan engelleri de kendi çabasıyla ortadan kaldırması gerektiği öne sürülmüştür. Yani basın (medya) hem özgür olmalı, hem de bu özgürlüğün başka amaçlarla istismar edilmesini önleyecek bazı kurumlara sahip bulunmalıdır (Demir 1998: 6). Burada etik ve özdenetim kavramları gündeme gelmektedir.

2.1. Etik Kavramı

Gazetecilik mesleğinin ortaya çıkması, önem kazanması ve gelişmesiyle birlikte, başta kurumsallaşma olmak üzere, tekelleşme, medya sahiplerinin medya dışı işlere girmesi, ekonomik ve siyasi çıkar alanlarına yönelmesi gibi genel ve yalan haber, manipülasyon (yönlendirme) amaçlı haber, özel hayatların gizliliğinin ihlali, kişisel çıkarlar, kamu yararının göz ardı edilmesi vb. gibi bir dizi mesleğe has sorunlar baş göstermiştir. Bunların çözümü için öncelikle hukuki düzenlemeler aklı gelmiş, yapılmış; bu düzenlemelerin yetersizliği, sakıncaları ve özellikle de 'basın özgürlüğü' kavramı etrafında etik kodlar geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Medya kuruluşlarının kendileri veya üst meslek kuruluşlarının okurun güvenini kazanmak ve korumak amacıyla ortaya koyduğu "etik kodlar" temelde gazetecilik mesleğinin korunması çabalarından doğmuştur (Alemdar 1999: 253).

Anlamı, toplumlara hatta kişilere göre değişmekle birlikte etiğin, birey davranışlarında önemli rolü vardır. Bu kurallar ne kadar sağlam ve teşkilatlı kurulmuş olurlarsa, vicdanlar üzerindeki otoritesi de o denli fazla olur, meslek etiği de o kadar gelişir ve saygınlık kazanır.

Bu durum gazetecilik mesleği açısından bilhassa doğrudur. Gazetecilik uygulamalarının büyük bir kısmı özgürlük, yansızlık, doğruluk, dürüstlük ve mahremiyet gibi kaçınılmaz olarak etikle ilgili olan kavramlarla tanımlanıp incelenmelidir. Medya ile ilgili bu kadar çok tartışmanın bağlamını oluşturan demokrasi bile, toplumsal ve siyasal örgütlenmenin en doğru ya da en iyi biçimiyle ilgili olduğu için gerçekten etik bir terimdir. Demek ki etik, gazetecilikten ayrılamaz ve etikle ilgili tartışmalar, uygulamaları ve sorunlarıyla birlikte gazeteciliği anlamının bir parçası olmalıdır (Belsey ve Chadwick 1998: 10).

Medya etiği, medyanın tüm kesimlere olmasa da birçoğuna daha iyi hizmet sunmasını sağlamak üzere tercihen medya kullanıcılarıyla işbirliği içerisinde meslek üyeleri tarafından belirlenmiş bir dizi ilke ve kuralları içerir. Gazetecilik demokratik kurumlar içerisinde özel bir statüye sahiptir. Çünkü ne sosyal bir kontrata, ne seçimler ya da derecelere bağlı atamalar yoluyla oluşturulmuş bir güç yetkilendirme sistemine, ne de gazetecilik davranışlarını belirleyecek normları ortaya koyan kanunlara bağlıdır. Bu yüzden medyanın, itibarını ve bağımsızlığını korumak için iyi bir kamu hizmeti sağlamak olan ana sorumluluğunun çok iyi bir şekilde farkında olması gerekmektedir. Medya etiği, kelimenin dar anlamıyla, yasal mevzuat, hatta ve hatta ahlakla ilgili değildir. Bu, dürüst ya da saygılı olma meselesinden ziyade önemli bir sosyal işlevi üzerine alma meselesidir. Aslında, olumsuz bir açıdan yapmadığımız müddetçe kaliteli hizmet kolay tarif edilebilecek bir kavram değildir (Bertrand 2004: 10).

Bazı insanlar için "ahlak" ve "etik" terimlerinin hoş olmayan çağrışımları bulunmaktadır. Bu terimler insanlara dini vaazları, felsefe derslerini ve hatta totaliter rejimlerdeki "ahlak sistemini" hatırlatmaktadır. Esasen, gittikçe sertleşen rekabet

yüzünden her geçen gün daha fazla ticarileşen medyanın yer aldığı bir dünyada bu terimler ilgisiz görünmektedir. Bu sebeple son dönemde kalite kavramı da kullanılmaya başlanmıştır (Bertrand 2004: 10).

Ne şekilde adlandırılırsa adlandırılınsın, medyanın işlevlerini doğru şekilde yerine getirebilmesi açısından, etik değerler, küreselleşmenin bütün değerleri altüst ettiği bir dünyada önemini giderek daha fazla artırmaktadır.

2.2. Özdenetim Kavramı

66

Basın özgürlüğü ve ahlak konusu üzerine pek çok düşünür kafa yormuştur. John Milton, John Erskine, Thomas Jefferson ve John Stuart Mill'in bu konuda savundukları özgürlükçü kuramlara göre basın ve öteki kitle iletişim araçları tamamen bağımsız ellerde, resmi çevrelerle maddi ilişkileri olmadan, gerçeğin izleyicisi olmalı ve bu yolla hükümeti denetlemelidir. Fakat bu kuramda sorumluluk gazetecilerden çok okuyuculara yöneltilmiş ve "Basın bu imkânlarla doğru ve yanlış bildiklerini, gördüklerini haber verir; okuyucu ise içinden doğruyu ayırt etmesini bilir" anlayışını savunarak bir anlamda sorumsuz bir basın özgürlüğü savunulmuştur. Buna karşılık, Theodore Peterson, 1956'da kendisinden önce tartışılmaya başlanmış olan yeni bir kuramı geliştirmiştir. Peterson, "toplumsal sorumluluk kuramı" adı altında basının topluma karşı sorumlu olduğu görüşünü belirtmiştir. Bu kuram genel olarak bir felsefi altyapıdan yoksun olmakla birlikte sorumluluk ilkesi büyük kabul görmüştür ve bugün de geçerliliğini korumaktadır (Alemdar 1990: 19-20).

Toplumsal sorumluluk yaklaşımı, serbest pazarın, basın özgürlüğünü kuramsal olarak öngörüldüğü gibi gerçekleştirmekte ve toplumun beklentilerine cevap vermekte yetersiz kaldığının giderek belirginleşmesi üzerine bir tepki olarak ABD'de ortaya çıkmıştır.

Toplumsal sorumluluk yaklaşımına göre düzenlenecek iletişim araçlarına yönelik ilkeler şöyle sıralanabilir: (Kaya 1985: 54-55)

- Kitle iletişim araçları, genel yasalar ve yerleşik kurallar çerçevesinde kendi işleyişlerini kendileri düzenlemeli, ancak toplumun kitle iletişim araçlarından mesleki yüksek bir düzey beklemesi konusunda bir hakkı olduğu ve bu nedenle kamu adına genel yararı gözetilen müdahaleler olabileceği kabul edilmelidir.

- Kitle iletişim araçları, içinde yer aldıkları toplumun çeşitliliğini yansıtmaya, bunun için değişik görüşlere ve bunlara verilecek cevaplara yer sağlama, çoğulcu yapıyı bir bütün olarak aktarma gibi temel görevleri olduğunu benimsemeli ve bunları yerine getirmek için çaba göstermelidir.

- Temel görevler yerine getirilirken bilgi ve haber aktarımında gerçeklik, doğruluk, kesinlik, objektiflik ve dengelik vazgeçilmez ilkeler olarak kabul edilmeli, bunları sağlayacak mesleki standartlar geliştirilmelidir.

- Kitle iletişim araçları, haber aktarımının sağlanması yanında kültür ve sanatın yayılması ve geliştirilmesi amaçlarını da benimsemeli, eğitici olmalıdır.

- Toplumun sağlıklı, demokratik işleyebilmesine yardımcı olmak için şiddet kullanımına, toplumsal karmaşaya, suça yol açabilecek öğelerin kitle iletişim araçlarında yer bulmamasına özen gösterilmeli, toplumda kültürel ve siyasal bakımlardan azınlıkta kalanları incitecek mesajlardan uzak durulmalıdır.

Medyanın, içinde yer alabilecek, her toplum ve meslekte olabilecek kötü niyetli kişileri denetleyebilecek, ayrıca devlete karşı iletişim özgürlüğünü savunabilecek, toplum önünde basının saygınlığını koruyabilecek bir kuruma ihtiyacı vardır. Bu da basın ahlak yasalarının hazırlanması ve özdenetim kurumlarının oluşturulmasıyla mümkün olabilir. Medyada özdenetimin sağlanması ve ahlak ilkelerinin oluşturulması pek çok yerde kolay gerçekleşmemiş, gazetecilik mesleği içinde yer alanlar kendilerini sınırlama yönündeki her türlü girişime karşı tepki göstermişlerdir. Kendi kendilerini "denetim", pek hoş bir uygulama olarak görülmemiştir (Demir 1998: 19).

3. Türkiye'de Yerel Medya

Türkiye'de basının ortaya çıkış biçimi ve bunu hazırlayan süreçler Batı'dan çok farklı gelişmiştir. Avrupa'da daha çok kapitalizmin gelişmesiyle paralel olarak gelişen kamuoyu ve onun bir aracı olarak ortaya çıkan aşağıdan yukarıya gelişen yazılı basına karşılık Türkiye'de gelişmeler bunun tersi bir seyir izleyerek, ilk gazete devlet tarafından çıkarılmış ve her zaman devletin, halkına buyurmak amacıyla kullandığı bir araç olarak kullanılmıştır. Yöntemler açısından değişiklikler olsa bile bu durum günümüzde de devam etmektedir. Değişen mülkiyet biçimleriyle birlikte medya hala devletin halkı yönlendirmek ve kamuoyunu denetlemek için kullandığı bir araç olma özelliğini büyük ölçüde sürdürmektedir. 1980 sonrası dönemin en önemli özelliği ise devletin yanına bu süreçte sermayenin de bir güç olarak eklenmesi olmuştur (Demir 2000: 137).

3.1. Türkiye'de İlk Gazeteler

Gazetecilik mesleği Batı'da sivil toplum kurumlarının gelişimiyle paralellik gösteren bir uğraştır. Osmanlı'da ise ilk gazeteler gelişen burjuvazinin çıkarlarını dile getirmekten çok, Batılı ülkelerin artan ekonomik, mali çıkarlarının savunma aracı olarak 18. yüzyılın sonundan itibaren yabancılar tarafından ve Fransızca olarak yayınlanmıştır. İlk denemelerden sonra İzmir'de ortaya çıkan gazeteler yavaş yavaş bu kente yerleşmiş burjuvazinin çıkarlarının savunuculuğunu yapacaktır. Bu burjuvazi önce Avrupalı, sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı ile ilişkilerini sürdüren azınlıklar-Levantenler olacaktır (Alemdar 1999: 15).

Tamamı Türkçe ilk gazete, devletin çıkardığı Takvim-i Vekâyi'dir.(1) 1 Kasım 1831'de Fransızca Le Moniteur Ottoman ile birlikte Türkçe Takvim-i Vekâyi gazete-

si yayınlanmaya başladı. Bu gazete devletin yayın organı idi. İçinde tebliğler, karar-nameler, devletin ilânları vardı. Gazetede ayrıca resmi olmayan haberler de yayınlanıyordu. İçeride ve dışarıdaki olaylar, sanat, teknik, tarih, ticaret, imar ve askerlik konuları da gazetede yer almaktaydı. Haftada bir çıkan Takvim-i Vekâyi, Türkçe ve Fransızca'dan başka Ermenice, Rumca, Arapça ve Farsça da yayınlanıyordu (Tökin 1963: 112).

İlk özel ve Türkçe gazeteyi, William Churchill isimli bir İngiliz çıkarmıştır. 1840'ta çıkarılmaya başlanan gazete Ceride-i Havadis'tir. Bu gazete büyük ölçüde devletten yardım alarak yayın hayatını sürdürmüştür. Yarı resmi gazete olarak basın tarihimize geçmiştir.(2)

21 Ekim 1860'da Ağâh Efendi tarafından çıkarılan Tercüman-ı Ahval, özel teşebbüs tarafından, hazineden yardım almadan yayınlanan ilk Türk gazetesidir (İskit 1939: 14). Bu yönüyle Türk basın tarihinde bir dönemin başlangıcı sayılmaktadır. Bu sırada azınlıklara mensup kişilerin ve yabancı uyrukluların başka dillerde çıkardıkları tam 13 gazete vardır.

Tercüman-ı Ahval'in o güne kadar yayınlanan Türkçe ve diğer gazetelerden kat kat fazla ilgi görmesi, kuşkusuz her şeyden önce hem dil hem de içerik açısından geniş kitlelerin beklentilerine cevap vermesinden ileri geliyordu. Resmi görüşün dışındaki konulara el atabilmesi, toplumun dertlerini dile getirmesi, zamanla okuyucu mektuplarına da yer vermesi, ansiklopedik bilgiler yayınlaması bu ilgiyi artıran sebeplerdi. Çıkışı rekabeti de artırdı ve Ceride-i Havadis buna Ruzname-i Ceride-i Havadis'i ilâve vererek mukabele etti (Koloğlu 1992: 31-32).

27 Haziran 1862'de Şinasi tarafından Tasvir-i Efkâr gazetesi yayınlanmaya başlandı. Daha önce Ağâh Efendi ile birlikte Tercüman-ı Ahval'i çıkarmış olan Şinasi kısa bir süre sonra bu gazeteyi bırakarak tek başına bir düşünce gazetesi çıkarmaya karar verdi.

Tasvir-i Efkâr'in Türk basınına getirdiği en önemli yeniliklerden biri okuyucu mektupları ile ilgilidir. Takvim-i Vekâyi ve Ceride-i Havadis sadece padişaha ve vezirlere övgü taşıyan okuyucu mektuplarına yer vermelerine karşılık Şinasi, gerçek okuyucunun fikirlerini aksettiren yazılara sütunlarını açmıştır (Koloğlu 1992: 33).

1839'da ilân edilen Tanzimat Fermanı ile beraber Türk toplumu, çeşitli alanlarda yeniliklere doğru giderken, diğer taraftan da kültür hayatımızda çeşitlilik başladı. Batı'dan etkilenen aydınlar, edebiyat alanında yazılarıyla, çevirileriyle Türk toplumuna yeni bir hayatın yolunu gösterdiler. Bir müddet sonra gazetelerin yayınlanıp çoğalması sonucu yeni bir kültür topluluğu meydana geldi. Matbaanın kültür hayatında meydana getirdiği gelişme ve basının etkisi toplumsal değişimde önemli rol oynadı (Tökin 1963: 27).

3.2. Türkiye'de Yerel Medyanın Gelişimi

Yerel basın kavramı başlangıçta, vilâyet gazeteleri ya da taşra basını olarak, daha çok İstanbul, yani o dönemde devletin başkenti dışında yayınlanan gazeteleri ifade etmek için kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde daha çok "Anadolu Basını" kavramı kullanılmıştır. Gazeteler tabii olarak imparatorluğun başkentinde yaygın olarak basılmış, Cumhuriyet'ten sonra başkent değişmesine rağmen, İstanbul basını gücünü muhafaza etmiştir.

Ulusal basın kavramı merkezleri İstanbul'da bulunan, ülke çapında sürekli ve düzenli olarak dağıtımı yapılarak satışa sunulan yüksek tirajlı gazeteler için kullanılmaktadır. Fakat son dönemde, yerel basının "Biz milli değil miyiz?" eleştirileri karşısında "yaygın basın" veya "yaygın medya" kavramı tercih edilmektedir.

Yerel medya tabirini, ülkenin belli bir bölgesinde, şehrinde ya da beldesinde yayın yapan gazete, dergi ile radyo ve televizyon kanalları için kullanılmaktadır. Daha önceleri, mahalli basın, taşra basını, Anadolu basını kavramları kullanılmıştır. Ancak yerel medya kavramı hem yazılı hem de elektronik basını ifade etmesi bakımından daha kapsayıcı görünmektedir. Mahalli medya kavramı da belli bir mahal ve bölgeye ait medyayı ifade etmesi bakımından kullanılabilir. İletişim teknolojilerinin çok hızlı gelişmesinden dolayı bu kavramlar da değişmektedir.

Yerel medya yaygın medyaya göre daha küçük çaplı olması ve çevre ile ilişkileri sebebiyle yayınlarında daha dikkatli olmak daha âdil, objektif ve dengeli davranmak zorundadır. Gerek siyasi, gerek sosyal ve gerekse ekonomik konularda en ince detaylara kadar girmeleri sebebiyle buldukları yörelerde büyük etkiye sahiptirler. Tirajların küçük olmasına rağmen yerel gazeteleri basıldığı sayıdan çok daha fazla insan okur, yazılanları o yörede herkes konuşur. Bu özellikleriyle, yerel basın kuruluşları politik alanda her tür seçim döneminde kamuoyunun aydınlatılmasında önemli bir görev üstlenir (Kayacan 1996: 395).

Almanların "Heimat Zeitung" diye isimlendirdikleri yerel gazeteler, Almanya'nın en önemli basın yayın organlarını oluşturmaktadır. Alman yerel basınının konuları ağırlıklı olarak hitap ettikleri yerel çevre ile ilgilidir. Yerel gazetelerde genel olarak bölge haberleri, iş veya toplum hayatını ilgilendiren konular, şehirde olan yenilik ve değişiklikler veya ulaşım ile ilgili haberler işlenmektedir. Sabah en geç 7.30'da gazetenin abonesine ulaşması da prensip haline gelmiştir (Weimer 1997: 171).

Basın tarihi incelendiğinde görülmektedir ki, gazetelerin büyük kısmı, mahalli olarak doğmuş, bazıları ekonomik ve teknolojik gelişmelerden faydalanarak, bu özelliklerini terk etmiş, ulusal, hatta Avrupa'da bazı gazetelerde olduğu gibi uluslararası nitelik kazanmıştır. Mesela bugün ulusal nitelik taşıyan, hatta Avrupa'da bile baskı yapan pek çok Türk gazetesinin İstanbul dışına gerçek manada dağıtım yapması ancak 1960'lı yılların başında gerçekleşebilmiştir (Girgin 2001: 161).

Türkiye'de yerel basın İstanbul basınında olduğu gibi başlangıçta devletin desteğiyle vilâyet gazeteleri olarak çıkmaya başladı. Daha sonra küçük işletmeler halinde özel gazeteler yayınlanmaya başlandı.

Osmanlı mahallî idarelerinde ilk büyük düzenleme 1864'de eyalet sisteminin kaldırılarak vilayet sistemine geçişle yapılmıştır. Vilayetler oluşturulurken her merkezde birer matbaa da kurulmuştur. Bu matbaalar öncelikle kırtasiye işlerine ağırlık vermiş, yıllıklar, takvimler, dini, edebi ve bilimsel eserler de basılmıştır. Bu arada birçok ilde yine aynı matbaalarda resmi vilayet gazeteleri de yayınlanmıştır (Girgin 1997: 17).

Anadolu basını, 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet ve İstanbul basınına etkisi ile ivme kazanmıştır. İstanbul basınına taklit eden yayın organları ilk kez siyasi nitelik taşıyan başyazılar ve bağımsız yerel konulara değinen yazılar yayımlamışlardır. Anadolu basını Milli Mücadele'yle birlikte sayısını hızla artırmış, 1919 Mayıs ile 1938 sonu arasında Türkiye'de toplam 582 gazete yayınlanmıştır. Bunların 176'sı İstanbul'da, 4 bin 6'sı taşrada çıkmıştır. Türkiye'de yerel basın, 1937'de resmi ilan dağıtımı ile başlayan devlet yardımına bağımlı kalmıştır. Çeşitli siyasi, sosyal ve ekonomik sebepler bu bağımlılığın her dönem sürmesine sebep olmuştur (Yücel 1999: 174).

Günümüzde yerel medyada iki tip yapı görmek mümkündür:

1. Yerel basının bir bölümü, miras yoluyla babadan oğula geçen gazetelerden oluşur. Bu gruptakiler, çağdaş teknolojiye kendini adapte edememiş, eski yöntemlerle dizilip basılan, iki ya da üç kişinin çalıştığı 50-150 arasında satışı olan, resmi ilân gelirleri ve matbaada yapılan yan işlerle ayakta durmaya çalışan geleneksel gazetelerdir.

2. Gruptakiler ise ofset basılan, bazıları da bölgesel olan gazetelerdir. Önceleri Babiâli sermayesi tarafından satın alınan ya da kurulan bu gazeteler, daha sonra yerel sermayenin eline geçmiştir. Mesela, Adana, Bursa, Kocaeli, Konya, Eskişehir ve Trabzon'da yayınlanan bazı gazeteler gösterilebilir. Bu gazeteler sahip oldukları teknoloji ve ulaştıkları yüksek tirajlarla kamuoyu oluşturmada etkin bir rol oynamakta, zaman zaman da siyasi ve ekonomik baskı aracı olarak kullanılmaktadır (Girgin 2001: 173).

Yerel medyanın alternatif medya olma özelliğini taşıyabilmesi yanında, yerel olarak alternatif söylem oluşturabilmesi, alternatif kurumsal örgütlenmeler içine girmesiyle mümkündür. Türkiye'de bu şartların yerine getirilebilmesi, ülkenin içinde bulunduğu siyasi, ekonomik, sosyal koşullar sebebiyle çok zor görünmektedir. Yerel medya, İstanbul kaynaklı yaygın medyanın dayatması sebebiyle, ne söylemi ne de örgütlenişi itibarıyla alternatif medya olabilme özelliğini taşıyabilmektedir (Alankuş 2000: 326).

Türkiye'de yerel medyanın bir kısmı genelde matbaacılık yapan kişilerin elinde bulunmaktadır. Matbaacılar şehirde kimseyle kötü olmak istemez. Devlet varlığından pay kapmak isterler. Genelde çıkardıkları gazete adı altındaki yayın, birkaç tane haber veya gelişigüzel alınmış veya bedava yayınlanmış reklamlardan ibarettir. Anadolu'daki bazı şehirlerimizde gazetelerin toplam tirajları bin, 2 bin veya en fazla 5 bin'dir. Buna rağmen o şehirlerde 4-5 tane gazete yayınlanmaktadır. Bunların bir araya gelip de güçlü bir gazete oluşumuna öncülük etmesi zordur. Çünkü o 4-5 yayının sahiplerinin şahsi menfaatleri ön plandadır (Demirkent 1997: 17).

Ayrıca yaygın medyanın yerel medyaya karşı dikey dayatma içinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Şehir sayfaları ve bölge sayfaları İstanbul kaynaklı basının yerel basına yaptığı dayatmaların tipik örnekleridir. Bu sayfalarda eğitim/kültür ağırlıklı içerik yerine, mağazin ağırlıklı içeriğin hâkim olması, yerel medyanın alternatif olarak üretim yapma yönünden köşeye sıkışmasını beraberinde getirmektedir (Tokgöz 2001: 31).

Yapılan araştırmalara göre yerel gazetelerin genel görünümünü şu ana başlıklarda toplamak mümkündür: (İmre 1988; Kaynarca 1994; Girgin 2001)

1. Yerel gazetecilerin çok büyük bölümünün asıl işleri matbaacılıktır.
2. Yarıya yakın bölümü aile şirketi biçiminde yönetilmektedir.
3. Bir bölümünün teknolojileri ve teknik donanımları çok eskidir. Aralarında hâlâ elle dizilerek pedallı makineyle basılanlar bile bulunmaktadır.
4. Bazılarının gerçek gazetecilik yapmak gibi kaygıları yoktur.
5. Bazı gazeteler ise sadece resmi ilân almak için yayınlanmaktadır.
6. Siyasi baskı kurmak, ya da saygınlık sağlamak için gazete yayımlayan veya satın alanlar da bulunmaktadır.
7. Gazete sahipleri arasında, mahalli siyasetçiler ile işadamlarının yanı sıra kırtasiyeci, fırıncı ve taksî şoförü gibi meslek sahipleri bile bulunmaktadır.
8. Genelde 100-1000 arasında tirajları olan gazetelerin bir bölümü, postayla gönderilen abonelerin dışında, ücretsiz dağıtılmaktadır. Başka bir dağıtım sistemi yoktur. Gazeteler bayilerde çok az görülmektedir.
9. Yerel radyo ve TV'lerin yaygınlaşmasıyla, gazetelerin reklâm gelirlerinde büyük düşüşler olmuştur.
10. Resmi ilân gelirleri yetersiz kaldığından, gazetelerin büyük bölümü matbaalarda basılan kartvizit, davetiye, bülten, el ilânı, matbu evrak ve dergi gibi

"piyasa işlerinden" sağlanan kârın bir bölümüyle finanse edilmektedir.

11. Gazetelerin büyük bölümünün yayın politikaları, yayın dili yoktur. Türkçe imlâ ve tashih hatalarına sıkça rastlanmaktadır.

12. Gazetelerin büyük bölümünde, genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü idarecilerin isimleri künyede yer almakta, ancak kendileri uygulamada görülmemektedir.

13. Eğitilmiş muhabir, hatta bazılarında muhabir olmadığı için haber ağı, dolayısıyla haber de sınırlı kalmaktadır.

14. Bazı gazeteler gönüllü ve alaylı birkaç kişinin fedakârlıklarıyla yayınlanmaktadır.

15. Yerel gazetelerin büyük bölümü, içerik açısından yetersiz, yörenin toplumsal, kültürel, ekonomik ve sanatsal yapısını ve sorunlarını sergilemekten uzaktır.

16. Bu gazetelerin büyük bölümünün sayfa düzeni, teknik eleman azlığından ve yetersizliğinden (ya da yokluğundan) çok kötüdür. Birinci sayfayı bir iki şişirilmiş haberin yayında reklâmla dolduranlar bile bulunmaktadır.

17. Genelde 4 sayfa çıkan gazetelerin içeriği "altın makas" tabir edilen yaygın basından aktarılan haberler, resmi dairelerden gönderilen bültenler, jandarma, polis-adliye haberi, bulmaca, yıldız falı, okuyucu mektubu, bir iki fıkranın yerleştirildiği mizah köşesi, lüzumlu telefonlar, TV programları, bir iki heveslinin amatör köşe yazıları, şiir köşesi, tüzük, kongre ve zayı ilânları, bazı yerel spor haberleriyle sınırlı kalmaktadır.

18. Yerel gazete sahip ya da temsilcileri arasında dayanışma yoktur. Bazı küçük illerde bile birbiriyle sürtüşen ayrı gazeteci cemiyetleri bulunmaktadır.

19. Yerel gazetelerle yaygın medya arasında hemen hemen hiçbir konuda işbirliği ya da dayanışma gerçekleşmemektedir.

4. Yerel Medyayla İlgili Basın Konseyi Kararlarının Değerlendirilmesi

Basının özdenetim mekanizmalarından en önemlisi ve en yaygını gazeteciler ve toplumun çeşitli kesimlerinden insanların bir araya gelerek oluşturduğu basın konseyleridir. Bir basın konseyi, iletişim araçları temsilcileri (genellikle gazete sahipleri ve gazeteciler) ve halk temsilcilerinden oluşan bir kuruluştur ve hükümet yetkililerinden bağımsızdır. İlk Basın Konseyi 1916'da İsveç'te kurulmuştur. İçlerinde en tanınmış olanı, 1953 yılında oluşturulan İngiliz Basın Konseyi'dir.

Basın konseyinin amacı, basında çıkan haksız ya da yanlış haberler, yorumlar

sonucu onurları, çıkarları zarar gören kişilerin şikâyetleri üzerine konuyu incelemektir. Basın konseyleri sadece okuyuculardan gelen şikâyetleri değil, basın içinde meydana gelen olay ve şikâyetleri de inceler ve karara bağlar. Konsey, bu tür şikâyetler üzerine araştırmaya girişip elde ettiği sonucu, eğer söz konusu yayın organı haksız bulunmuşsa bunu da açıklayarak kamuoyuna duyurur (Demir 1998: 28-29).

Basın konseyleri, diğer görevlerinin yanı sıra profesyonel ahlak açısından yüksek standardı korumakla yükümlüdürler. Bu konseylerin yaygınlık kazanmaları ancak yakın geçmişte mümkün olabilmıştır. Bugün etkinlik gösteren kırk basın konseyinin yarısından fazlası 70'li yıllar içinde kurulmuşlardır. Bu konseyler çoğunlukla ortak bir yapıya sahiptirler ve genellikle tanınmış bir emekli yargıç olan tarafsız bir başkan ile gazetecilerin ve yayıncıların temsilcilerinden oluşurlar. Basın konseylerinin işlevleri genellikle ahlaki standartların korunmasıyla sınırlandırılmamıştır. İşlevlerinden başta geleni basın özgürlüğünün korunmasıdır. Bazı konseyler (Almanya, İngiltere) basının yapısal gelişimini, özellikle tekelleşme eğilimini izlemek ve kamuya açıklamakla görevlidirler; bu görev basın özgürlüğünü koruma çabalarının bir bölümü olarak nitelendirilebilir (Bohere 1986: 67).

4.1. Basın Konseyi

Türkiye'de basın kuruluşlarının başlangıcını 2. Meşrutiyet'in ilanını takiben kurulan Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye oluşturur. Bu derneğin hem basın tarihimizdeki ilk basın meslek örgütü, hem de basın meslek ilkeleri ortaya koyan ve basında bir tür özdenetim sistemi getiren ilk kurum olduğu belirtilir (Demir 2004: 143). Daha sonra Türkiye'de 1960 yılında kurulan ancak başarılı olmayan Basın Şeref Divanı girişiminden sonra uzun süre bu alanda herhangi bir çalışma yapılmadı.(3) 1980'li yıllarda konu tekrar gündeme geldi ve Basın Konseyi'nin kuruluş çalışmaları başladı.

Basın Konseyi, Mayıs 1986'da "Basının Sorunları" üzerine konuşmak için toplanan, 28 gazetecinin bir araya gelmesiyle başlayan çalışmaların ürünü olarak ortaya çıktı. Bir buçuk yıl devam eden "Çalışma Grubu"nun çabaları sonucunda 6 Şubat 1988 günü fiilen kuruldu (Demir 1998: 79).

4.2. Basın Konseyi'nin Yapısı ve Çalışma Usulleri

Basın Konseyi'nin yapısı Basın Konseyi Sözleşmesi'nde belirtilmiştir (Basın Konseyi Yıllık Raporu 2004: 273-279). Bu sözleşmeye göre Basın Konseyi sözleşme ile kurulmuş, dernek ve vakıf gibi hükmi şahsiyeti bulunmayan bir kuruluştur. Meclis çoğunluğunun veya hükümetin çıkaracağı yasalarla vakıf veya dernek gibi kuruluşlara müdahale edebileceği ve siyasi baskı da göz önüne alınarak sözleşme ile oluşturulmuştur. Basın Konseyi şu iki organdan oluşmaktadır:

1- Basın Konseyi Üyeler Kurulu (BKÜK)

2- Basın Konseyi Yüksek Kurulu (BKYYK)

Basın Konseyi'nin bir Genel Sekreteri ve Genel Sekreter'e bağlı, elemanlardan oluşan bir bürosu bulunmaktadır. BKÜK okuyucu ve gazetecilerden oluşan Basın Konseyi Yüksek Kurulu'nu seçmekte, kurulda ayrıca medya kuruluşlarının temsilcileri yer almaktadır.

Basın Konseyi'nin çalışma kuralları ile şikâyet başvurularını değerlendirme yöntemleri de, "Basın Konseyi Çalışma Kuralları ve Başvuruları Değerlendirme Usulleri" başlığıyla ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Basın Konseyi Yıllık Raporu 2004: 283-290).

Buna göre basın mensubu veya basın organıyla ilgili şikâyetler hakkında Basın Konseyi Yüksek Kurulu karar vermektedir. Basın Konseyi Yüksek Kurulu ancak Basın Meslek İlkeleri ve Basın Konseyi Sözleşmesi'ne katılan gazeteciler ve (yazılı, sözlü, görüntülü) basın organları ve onların mensuplarının mesleğe ilişkin uygulamaları ile bu kapsama giren gazeteci ve basın organlarının başvuruları hakkında karar verir.

Basın Konseyi Yüksek Kurulu, basın mensupları ve basın organları hakkındaki başvuruları, Basın Meslek İlkeleri'nin "meslekî uygulamaları" içeren 16 maddesiyle ilgili çerçeve içinde değerlendirir. Fakat basın mensuplarının başvuruları bu kayda tâbi değildir.

Basın Konseyi'nin yaptırımları manevidir. Kararın ağırlığına göre Basın Konseyi Yüksek Kurulu, basın mensupları ve basın organları hakkında "şikâyeti yersiz bulma", "uyarma" veya "kınama" kararı alabilir. Ancak basın mensuplarının veya basın organlarının meslek dışındaki kişilerle ilgili başvuruları hakkındaki kararlar farklı olabilir.

4.3. Basın Konseyi Meslek İlkeleri

Basın Konseyi'nin kabul ettiği 16 meslek ilkesi var. Bu meslek ilkeleri şöyle sıralanır: (Basın Konseyi Yıllık Raporu 2004: 5)

1. Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özürlü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.

2. Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz.

3. Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara âlet edilemez.

4. Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.

5. Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.

6. Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.

7. Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.

8. Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymiş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.

9. Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse "suçlu" ilân edilemez.

10. Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.

11. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.

12. Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.

13. Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.

14. İlân ve reklâm niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.

15. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.

16. Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar.

4.4. Yerel Medyayla İlgili Şikâyet Başvuruları ve Kararlar

Bu çalışmada Basın Konseyi'nin 2000-2004 seneleri arasındaki beş yıllık dönemde yerel medya hakkındaki şikâyetlerle ilgili kararları, sonuçları ve ihlal edilen meslek ilkeleri açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bunun için Basın Konseyi'nin

2000-2004 yılları arasındaki 5 senelik raporları incelenerek, şikâyet başvuruları ve başvurular içindeki yerel medyayla ilgili kararlar incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucu ortaya çıkan ilgili rakamlar Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Basın Konseyi Yerel Gazete Kararları

<i>YIL</i>	<i>Toplam Yerel Başvuru medya</i>	<i>UYARI</i>	<i>KINAMA</i>	<i>ŞİKÂYETİN YERSİZLİĞİ</i>	
2000	54	5	—	2	3
2001	122	10	4	1	5
2002	116	18	8	4	6
2003	105	13	5	2	6
2004	104	14	2	6	6
	501	60	19	15	26

Basın Konseyi 2000 ve 2004 yılları arasında 501 şikâyet başvurusunu sonuçlandırmıştır. Bu başvurulardan 60 tanesi yerel medyayla ilgilidir. Bunların içinde birkaç televizyon kanalı da bulunmaktadır. Bu yıllar arasında yerel gazetelerle ilgili yapılan başvurularda 26 şikâyetin yersizliği, 19 uyarı, 15 kınama kararı verilmiştir.

Yerel medya hakkında yapılan şikâyetlerden kınama ve uyarı kararı verilen dosyalarda ihlal edilen meslek ilkeleri Tablo 2'de verilmiştir.

Şikâyet başvuruları incelendiğinde en çok ihlal edilen basın meslek ilkesinin "Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez" başlıklı 4. madde olduğu görülmektedir. Bu madde tam 19 kez ihlal edilmiştir. Bu maddeyi 11 kez ihlal edilen "Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz" başlıklı 6. madde takip etmektedir.

"Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlâka aykırı özel amaç ve çıkarlara âlet edilemez" başlıklı 3. madde ile "Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır" başlıklı 12. madde ise 8'er kez ihlal edilmiştir.

Bunların ardından 7 kez ihlal edilen "Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tezip hakkına saygı duyarlar" başlıklı 16. madde gelmektedir. "Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse "suçlu" ilân edilemez" başlık-

Tablo 2. En çok ihlâl edilen Basın Meslek İlkeleri(4)

4. madde: Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez	19
6. madde: Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz	11
3. madde: Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara âlet edilemez	8
12. madde: Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.	8
16. madde: Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekiip hakkına saygı duyarlar	7
9. madde: Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse "suçlu" ilân edilemez	2
2. madde: Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünün sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz	1
8. madde: Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymiş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir	1
10. madde: Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez	1
13. madde: Şiddet ve zorbalığı özendirici, insanî değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır	1

lı madde 2 kez, 2, 8, 10 ve 13. maddeler ise 1'er kez ihlal edilmiştir.

En çok ihlal edilen 4. madde yerel medyanın haber yaparken kişi ve kuruluşları hedef alan haber ve yayın yaptığını göstermektedir. Zaten 11 kez ihlal edilen 6. madde de ciddi ve kurallara uygun bir habercilik yapılması konusunda sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır.

Aynı içerikli 3. ve 12. maddelerin toplam 16 kez ihlal edildiği göz önüne alındığında yerel medyanın gazeteciliği şahsi menfaatlere alet etme konusunun önemli bir sorun olduğu gözlemlenmektedir.

Yapılan 60 şikâyet başvurusunun 26 tanesinin "şikâyetin yersizliği" kararı ile sonuçlandırılması yukarıda bahsedilen ihlallerin yerel medyanın tamamına teşmil edilemeyeceğini göstermektedir. Ancak ihlal edilen ilkeler açısından yerel medyada

ciddi bir sorunun varlığını da bu sonuçlar ortaya koymaktadır.

5. Sonuç

Türkiye'de yerel medya daima yaygın medyanın, başka bir tabirle İstanbul medyasının etkisi altında kalmıştır. Bu durum yerel medyanın kalite ve tiraj açısından gelişimini önemli ölçüde etkilemiştir.

Yerel medyanın, medya-siyaset ilişkileri açısından yaygın medyayı örnek aldığı, yerel yöneticiler ve işadamlarına yönelik etik dışı davranışlar sergilediği gözlemlenmektedir. Yerel medya, yaygın medyada olduğu gibi ticarî ilişkiler ve kişisel çıkarlar için kullanılmakta, asıl işlevlerinden uzaklaşmaktadır.

Yerel medyanın ihlal ettiği meslek ilkeleri incelendiğinde de bu durum doğrulanmaktadır. Medyanın gerçek işlevi olan, habercilik ve kamuoyunun sağlıklı oluşumuna katkı konusunda sorunların olduğu görülmektedir. Gazeteciliği şahsi menfaatlere alet etme konusunun yerel medyanın en önemli sorunu olduğu gözlemlenmiştir.

Etik sorunlar açısından yaygın medyadaki sorunların benzer, ancak daha küçük ölçekte yerel medyaya da yansıdığı görülmektedir. Yaygın medyada görülen siyaset, ticaret, medya ilişkisi, gazeteciliğin kişisel çıkarlara âlet edilmesi, meslek ilkelerine aykırı davranışlar, yerel medyada da gözlemlenen hususlardır. Ancak ilişkilerin yerel düzeyde ve daha yakın olduğu göz önüne alındığından, bu durumun yansımalarının yaygın medyaya göre daha güçlü olduğu da başka bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Notlar

(1) Takvim-i Vekâyi hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz. Koloğlu 1981.

(2) Gazetenin çıkışının ilginç bir hikâyesi vardır: William Churchill, Kadıköy taraflarında, yabancılar için yasak bir bölgede avlanırken kazayla bir çocuğu yaralamış ve tutuklanmıştır. İngiliz Elçiliği bunu siyasi bir olaya dönüştürdüğü için, Osmanlı Devleti, olayın daha fazla büyümemesi için, çeşitli imtiyazlarla birlikte Churchill'e Türkçe bir gazete çıkarma imtiyazı da vermişti. Bu zat daha sonra bir matbaa kurarak. Ceride-i Havadis gazetesini çıkarmaya başlamıştır. (İskit 1939: 8)

(3) Basın Şeref Divanı'nın başarısızlık sebepleri için bkz. Sulhi Dönmezer, "Basında Oto-Kontrol" İÜ. Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 34. S. 1-4, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1969, s.7.

(4) Bazı kararlarda birden fazla madde ihlâl edilmiştir.

Kaynakça

- Alankuş, Sevda (2000). "Yerelliđin İmkânları ve Yerel Medya". **Global Yerel Eksende Türkiye**. Fuat Keyman ve Ali Yaşar Sarıbay (der.) içinde. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alemdar, Korkmaz (1999). "Medya ve Etik". **Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar**. Korkmaz Alemdar (der.) içinde. İstanbul: Afa Yayınları.
- Alemdar, Zeynep (1990). **Oyunun Kuralı "Basında Özdenetim"**. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Basın Konseyi (2001). **Basın Konseyi Yıllık Raporu (2000)**. İstanbul: Basın Konseyi Yayını: 23.
- Basın Konseyi (2002). **Basın Konseyi Yıllık Raporu (2001)**. İstanbul: Basın Konseyi Yayını: 24.
- Basın Konseyi (2003). **Basın Konseyi Yıllık Raporu (2002)**. İstanbul: Basın Konseyi Yayını: 25.
- Basın Konseyi (2004). **Basın Konseyi Yıllık Raporu (2003)**. İstanbul: Basın Konseyi Yayını: 26.
- Basın Konseyi (2005). **Basın Konseyi Yıllık Raporu (2004)**. İstanbul: Basın Konseyi Yayını: 27.
- Belsey, A., R. Chadwick (1998). **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**. Çev., Nurçay Türkođlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bertrand, Claude-Jean (2004). **Medya Etiği**. Ankara: Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayını.
- Bohere, G. (1986). **Gazetecilik Mesleği-Gazetecilerin Çalışma Koşulları Üzerine Bir İnceleme**. Çev., Nurhal Süral. Ankara: Uluslararası Çalışma Teşkilatı Yayını.
- Demir, Vedat (1998). **Türkiye'de Medya ve Özdenetim**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demir, Vedat (2000). "Türkiye'de Medyada Tecimselleşme Olgusu". **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. İstanbul: M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Vedat (2004). "Medyada Otokontrol". **X. Yerel Medya Eđitimi Semineri**. 20-21 Şubat 2004. Kayseri.

Demirkent, Nezih (1997). "Yerel Gazeteciliğin Özellikleri ve Önemi". **Yerel Basında Gazetecinin Tanımı, İşlevi, Çalışma Koşulları ve Sorunları**. 2-3 Ekim 1997. İstanbul.

Dönmezer, Sulhi (1969). "Basında Oto-Kontrol". **İÜ. Hukuk Fakültesi Mecmuası**. C. 34. S. 1-4. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.

Girgin, Atilla (1997). **Türkiye'de Yerel Basının Gelişimi**. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayını.

Girgin, Atilla (2001). **Yerel Medya**. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.

İmre, Nurettin (1988). "Anadolu Basınının Sorunları ve Çözümler". **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İskit, Server (1939). **Türkiye'de Matbuat Rejimleri**, (Tahlil ve Tarihçe Kısmı). İstanbul: Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatı.

Kaya, A. Raşit (1985). **Kitle İletişim Sistemleri**. Ankara: Teori Yayınları.

Kayacan, İsa (1996). **Basınımızın Anadolu Cephesi**. Ankara: Ece Yayınları.

Koloğlu, Orhan (1981). **Takvim-i Vekâyi Türk Basınında 150 Yıl 1831-1981**. Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayını.

Koloğlu, Orhan (1992). **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tokgöz, Oya (2001). "Türkiye'de Yerel Medyanın Yapısı ve Örgütlenişi". **İletişim**. Gazi Ü. İletişim Fakültesi Yayın Organı. Bahar 9.

Tökin, Fûruzan Husrev (1963). **Basın Ansiklopedisi**. İstanbul: Kulen Basımevi.

Vural, Ali Murat (1999). **Yerel Basın ve Kamuoyu**. Eskişehir: Anadolu Ü. Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Weimer, Matthias (1997). "Almanya'da Yerel ve Bölgesel Basın". **Yerel Basında Gazetecinin Tanımı, İşlevi, Çalışma Koşulları ve Sorunları**. 2-3 Ekim 1997. İstanbul.

Yücel, Seniye, (1999). "Yerel Basın". **Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar**. Korkmaz Alemdar (der.) içinde. İstanbul: Afa Yayınları.